Tapani Kilpeläinen & Jarkko S. Tuusvuori

Levittyvä tieto

Haastattelussa Jean-Pierre Vittu

Oppineitten aikakauslehtien läpimurto ei lakkauttanut tutkijoitten kirjeenvaihtoa tai tiedeseurojen tapaamisia. Päinvastoin: uudet välineet vilkastuttivat vanhaa ja loivat uutta tieteilijäinvälistä toimintaa. Tuoreina tulokkaina keskusteluun osallistuivat asioista kiinnostuneet kansalaiset. Professori Jean-Pierre Vittu tähdentää tieteen rahvaanomaistajien ratkaisevan tärkeää tehtävää myös nykyyhteiskunnassa.

Orléansin yliopiston modernin historian professori Jean-Pierre Vittu väitteli Sorbonnessa vuonna 1997. Hänen tutkimuksensa *Le Journal des savants et la Republique des Lettres 1665–1714* käsitteli eurooppalaista tiedonpolitiikkaa ensimmäisenä pidetyn oppineen aikakauslehden valossa.

Väitös eritteli ennennäkemättömän välineen sisältöä ja teki selkoa lehden erilaisista tekstityypeistä. Laajemmin Vittu osoitti, kuinka uudet tieteelliset kausipainatteet virvoittivat asiantuntijoitten perinteiset vuorovaikutustavat ja samalla avasivat heille mahdollisuuden saavuttaa laajempi yleisö.

Professori Vittu ei ota haastattelussa suoraan kantaa Jürgen Habermasin tulkintaan kriittisen julkisuuden rakennemuutoksesta. Ja kun häneltä kysytään, miten hän asemoi itsensä ranskalaisen historiografian historiaan, hän vastaa vähemmän "historiallisesti": Guizot'n, Michelet'n tai Braudelin sijasta hän valitsee suosikkihistorioitsijansa lähempää.

"Kysymys on hyvin henkilökohtainen. Olen yksinkertaisesti sanoen Robert Mandroun ja Daniel Rochen oppilas. Mandrou taas oli Lucien Febvren oppilas ja Roche puolestaan tukeutui mielellään Ernest Labrousseen. Nämä nimet kiinnittyvät Ranskassa sellaiseen historiankirjoitukseen, jossa keskitytään sosiaalisiin käytäntöihin niin poliittiselta ja taloudelliselta kuin kulttuuriseltakin kannalta."

> **"Tiedon yleistajuistajien työ kehittyneissä yhteiskunnissa on mitä merkittävintä."**

Tammikuussa 1665 aloittaneen lehden – alun perin *Journal des sçavans* – loi Pariisin parlamentin neuvonantaja Denis de Sallo (1626–69). Lehteä kustansi valtiosihteeri ja akateemikko Jean-Baptiste Colbert. Pian *Journal*in numeroita käännettiin eri kielille ja se otettiin muissa Länsi-Euroopan maissa kirjallis-filosofisen tiedelehden malliksi.

Suorasukainen julkinen kritiikki ja erityisesti de Sallon myötämielinen suhtautuminen paavin keskusjohdon katolilaisiin kyseenalaistajiin johtivat kiistoihin. Muun muassa plagiaattitapauksia paljastanut lehti leimattiin "viikoittaiseksi valheeksi". *Journal*in julkaiseminen keskeytettiin jo toisen vuosikerran aikana, sillä julkaisijat eivät enää kestäneet arvostelluiksi tulleiden nostattamia paineita.

Valokuva Sami Kero

Jatkoa kuitenkin seurasi, kun de Sallon tilalle nostettiin lehden säyseämpi ja sovittelevampi toimittaja Isä Gallois.

Teidän erikoisalanne on oppineitten lehtien synty ja kehitys Euroopassa. Miten luonnehtisitte aikakautisten tiedetoimitteiden ja tieteen kentällä tapahtuneiden muutosten välisiä suhteita?

Tieteelliset lehdet syntyivät läntisessä Euroopassa 1600-luvun jälkipuoliskolla. Ensimmäinen näistä oli pariisilainen *Journal des savants* ja 1700-luvun puolitiehen asti julkaisutyypin edustajia ilmaantui hitaasti lisää. Sitten nimekkeitten määrä moninkertaistui hyvin nopeasti 1800-luvun alkuun saakka.

Tieteelliset aikakauslehdet olivat perin usein kuukausittaisia. Niihin tallentui alusta pitäen tutkimuksen kehittyminen eri aloilla. Tämä kokoamistyö huipentui tieteen uuteen hahmottumiseen 1800-luvulla. Samalla pitää kuitenkin ottaa huomioon, että osalla näistä välineistä oli aivan erityinen, vaikuttavampi osuutensa tietyn tieteenalan kehitykseen, sillä ne esittivät tavoitteekseen tieteen tuoreimpien tulosten levittämisen.

Hyviä esimerkkejä tällaisesta ovat kemiaan keskittyneet periodikaalit: Helmstedtin yliopiston lääketieteen professorin Lorenz Friedrich Crellin useat lehdet, joista ensimmäinen oli *Chemische Journal* Luonnonopin, Lääkärinoppineisuuden, Kotitaloustaidon ja Manufaktuurien Ystäviä Varten (1778–81), ja giljotiiniin 1794 päätyneen Antoine Lavoisierin julkaisut Ranskassa.

***Journal des Savants*'han ilmoitti päämääräkseen tutustuttaa lukijansa "kirjallisuuden valtakunnan viimeisimpiin tapahtumiin". Onko kuviteltavissa, että jollain nykyajan lehdellä olisi vastaava tavoite? Mitä *Journal*in tapaus opettaa meille?**

*Journal*in toimittajien halu tehdä selkoa tutkimuksen ja tieteen kaikista uutuuksista vastaa 1600-luvulle luonteenomaista ensyklopedista hanketta, josta Leibniz antaa mainion esimerkin omissa teoksissaan ja pyrkimyksissään perustaa itse tieteellisiä lehtiä. Tuollaisen julkaisuohjelman avulla voitiin saattaa yhteen aktiivitutkijat ja tieteestä kiinnostuneet maallikot. Nykyäänhän tieteet perustuvat erityiskieliin, joihin asiaan

Valokuva Françoise Vittu

vihkimättömillä ei ole pääsyä. Sen vuoksi meidän aikamme tiedelehdistö, toisin kuin *Journal*, lähestyy joko laajaa yleisöä ja kansanomaistuu tai sitten se lähestyy erikoistuntijoita ja ammatillistuu.

Mikä oli tieteellisten tai filosofisten aikakauslehtien rooli modernin Euroopan hahmottumisessa? Mikä on niiden merkitys nykyään? Miten meidän tulisi ymmärtää niitä historiallisen tutkimuksen kohteina?

1600- ja 1700-lukujen tieteelliset lehdet ovat varmasti vaikuttaneet tietojen ja tieteiden leviämiseen: jotkut niistä saivat sanansa kuuluville rajallisilla alueilla, osasta taas tuli mahteja koko Euroopassa tai jossain sen osassa. Ne ovat siis olleet osa yleistä tiedon liikuttamisen ja vaihtamisen liikettä. Siihen ovat osallistuneet myös tieteellistä tutkimusta edistäneet eturivin yliopistotutkijat samoin kuin ne, jotka kansanomaistivat tutkimuksen tuloksia.

Tieteellisten lehtien tutkimus ei ole oikeastaan päässyt edes vauhtiin. Sen avulla meidän pitäisi saada selville, miten tietämystä on levitetty, millaista levitetty tieto on ollut ja millainen roolia lehdille on langennut itse tieteellisessä tutkimuksessa. Tällainen tutkimus vaatii koko Euroopan laajuisia vertailuja, mutta yhtä lailla myös täsmäselvityksiä yksittäisten julkaisujen toiminnasta.

Mitä ajattelette habermasislaisesta kuvauksesta, jonka mukaan aikoinaan vallankumouksellinen luomus, kriittinen julkinen tila, tärveltyi pahanpäiväisesti viihdepuheeksi ja kaupallisten väliintulojen areenaksi? Millaiseksi demokratian ja erikoislehtien välinen vuorovaikutus pitäisi mieltää?

Koska lehdistö erikoistuneine periodipainatteineen kaikkineen levittyy vapaasti ja avoimesti, se on luontojaan demokraattista vaihdantaa. Mutta koska tieteissä käytetään erityissanastoa, kuka tahansa ei voi päästä tietoon käsiksi. Siksi tieteellisen tiedon kansanomaistajien ja arkipäiväistäjien tehtävä kehittyneissä nyky-yhteiskunnissa on erittäin tärkeä. Täytyykin kysyä, voidaanko eri riippumattomissa tiedotusvälineissä suhtautua tieteeseen eri tavoin. Ei tarvitse kuin miettiä tiedon tolaa maissa, jotka kehnojen käännösten ja valtiovallan lehdistösääntelyn tähden ovat yhä liian loitolla tieteellisen luomistyön keskuksista, jotta ymmärtää tieteellisten lehtien todellisen painoarvon.

Mitä sitten tutkitte parastaikaa?

Viime ajat olen työskennellyt kahden aiheen parissa. Yhtäältä tutkin maanosamme tieteellisiä lehtiä 1600–1700-luvulla. Toisaalta käyn läpi kirjojen sääntelyä ja valvontaa 1700-luvun jälkipuoliskon Pariisissa.